

KKI 4:1

Milyen hatással lesz a szaúdi bel- és külpolitikára a nemrég lezajlott tisztogatási hullám?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2017

Szerkesztő:

Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Bakodi Péter – külpolitikai újságíró

Éva Ádám – Eötvös Loránd Tudományegyetem

Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem

Wagner Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet,

Károli Gáspár Református Egyetem

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

Fotó:

Wikipedia Commons

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/President_Donald_Trump_%26_Deputy_Crown_Prince_Mohammed_bin_Salman_bin_Abdulaziz_Al_Saud%2C_March_14%2C_2017.jpg

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2017/16. [Mire számíthat a világ a Kínai Kommunista Párt 19. Kongresszusa után?](#)

2017/15. [After the Disputed 'Independence' Referendum: Quo Vadis Catalonia?](#)

2017/14. [What Are the Prospects for Kurdish Independence after the Referendum?](#)

2015/13. [Hogyan értékelhető az idei G20-as csúcstalálkozó?](#)

2017/12. [Mi várható a magyar elnökségtől?](#)

2017/11. [What Are the Most Important Lessons of the Iranian Elections?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

A *Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1* című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Milyen hatással lesz a szaúdi bel- és külpolitikára a nemrég lezajlott tisztogatási hullám?”

BAKODI PÉTER

Nagy fába vágta a fejszéjét Mohamed bin Szalmán (angol rövidítéssel: MbS) szaúdi koronaherceg, amikor – korrupciós ügyekre hivatkozva – elfogattatta az utóbbi időszakban egyre növekvő hatalmát potenciálisan aláásni képes családtagjait és a helyi gazdasági elit nem elég lojálisnak tartott szereplőit. Az ifjú trónörökös ezzel a lépéssel elkezdte felszámolni a nagyapja, Ibn Szaúd halála után megkövesedett hatalmi struktúrát, amely évtizedeken keresztül biztosította a viszonylag békés uralkodóváltást az országalapító monarcha gyermekei között. A királyi családon belüli helyezkedések, a különböző erőcsoportok közötti egyensúlyozás határozta meg a helyi politikát évtizedeken keresztül. Ez rengeteg energiát emésztett fel, ami most felszabadulhat – feltéve, ha MbS-nek sikerül konszolidálnia a hatalmát.

A reformokra rendkívül nagy szükség van Szaúd-Arábiában. A gazdaság átstrukturálására már rég megérett az idő, s ahhoz a politikai akarat mellett kellő lendület adhat a helyi fiatalok bevonása. A koronaherceg jelenleg (feltételezhetően) [komoly népszerűségnek örvend](#) az ifjabb generációk körében, akik elégedetlenek a régi, megkövesedett rendszerrel. Sokan vannak köztük olyanok, akik külföldön szereztek – világszinten is versenyképes – tudást, ám azt a szűkös lehetőségek miatt mindezt nem tudták otthon kamatoztatni. A változásra vágyó fiatalok hosszú távú támogatásának biztosításához azonban elengedhetetlen a szigorú társadalmi szabályrendszer fellazítása. MbS [ígéretet tett arra](#), hogy az elkövetkező időszakban leszámol a vallási szélsőségesekkel, és az országot a mérsékelt iszlám tradíciókhoz vezeti vissza. Ez azonban a befolyásos vallási vezetők miatt a fiatalok és a középosztály részéről jelentkező támogatottság ellenére még a politikai hatalma megszilárdításánál is nehezebb feladat lehet.

A kijelölt új irányvonalat, nem túl meglepő módon, a nyugati világ is kedvezően – bár [nem minden székszis nélkül](#) – fogadta. A trónörökösnek nagy szüksége lesz a megkopott szövetségek megerősítésére, hiszen külpolitikailag ugyancsak jelentős kihívások állnak előtte. A hatalomra kerülését követően Iránnal szemben tanúsított [nyíltan konfrontatív](#) politikának nagy kockázatai vannak, ám egy biztos: a kiépülő perzsa hegemoniával szemben csak így lehet eredményeket elérni. Az idős hercegek a háttérben folytatott machinációkkal képtelenek voltak megálljt parancsolni az iráni előretörésnek. Teherán megállítása azonban nem csak a szaúdiaknak fontos; a nyugati világ és Izrael érdekeit egyaránt sérti a perzsa térnyerés, így MbS

komoly támogatásra számíthat, ha hajlandó felvenni a kesztyűt. A jemeni intervenció enyhén szólva is vegyes eredményei ellenére Szaúd-Arábiának jelenleg nincs más választása, mint az Irán ellen zajló geopolitikai küzdelem folytatása, melynek kimenetele alapjaiban fogja meghatározni a régió jövőjét. Az ifjú koronahercegnek pedig javulnak az esélyei, ha a saját belső konfliktusai miatt lekötött Amerikai Egyesült Államok is magára talál, és hosszú idő után végre az események követése helyett képes lesz újból kézbe venni az irányítást a Közel-Keleten.

SZALAI MÁTÉ

Felgyorsultak az események Szaúd-Arábiában: a trónörökös, Mohamed bin Szalmán egy újdonsült korrupcióellenes bizottság vezetőjeként elfogattatta a politikai és gazdasági elit több tucat tagját, és elkobozta a vagyonukat. Az események hatással bírnak a szaúdi belpolitikai és a közel-keleti regionális folyamatokra is.

A szaúdi belpolitikában a tisztogatás egyértelműen MbS hatalmának megerősödéséről szólt. Ilyen nyíltan konfrontatív és látványos akcióra évtizedek óta nem volt példa az országban: a szaúdi politikai rendszer sajátja ugyanis, hogy a rezsimit domináló Szaúd-család zárt ajtók mögött rendezi le a vitás kérdéseket, a hazai és a nemzetközi közvélemény kívül tartásával. Bin Szalmán lépése kétségkívül mutatja, hogy a harminckét éves politikus nem köti magát a meglévő kimondatlan-kimondott normákhoz. Ez sokakat félelemmel, másokat pedig optimista várakozással tölt el, az országon belül és kívül egyaránt.

Tisztán a hatalmi logikából kiindulva [racionálisnak tekinthető](#) MbS lépése. Míg a legtöbb közel-keleti országban a fő belpolitikai törésvonal a közhatalmat gyakorló rezsim és más erőcsoportok között húzódik, addig Szaúd-Arábia esetében egy kicsit bonyolultabb a helyzet. Az uralkodócsalád ugyanis olyan nagyszámú és heterogén, hogy azon belül is különböző érdekcsoportok alakulnak ki. Emiatt az éppen hatalmon lévő uralkodónak sokkal jobban kell figyelnie az ún. *rezsimen belüli biztonsági kihívásokra*, mint más országok vezetőinek. Szaúd-Arábia történelmének eddigi hat trónutódlásából kettő (az 1964-es és az 1975-ös) rezsimen belüli puccs eredménye volt. Ez kimagaslóan nagy aránynak számít még az öböl menti monarchiák között is (csak Katar esetében találkozunk magasabbal). Ebből kifolyólag egyetlen szaúdi uralkodó sem érezheti magát biztonságban – a saját rokonai miatt. Ez különösen igaz az olyan, radikális reformokat végrehajtani akaró politikusokra, mint Mohamed bin Szalmán: az ő elképzeléseinek (legyen szó a 2030-ig tartó gazdaságfejlesztési tervről vagy a társadalmi újításokról) természetszerűleg sok kárvallottja lesz a Szaúd-családon belül is, így nagy ellenállásra számíthat e lépések kapcsán. Ezért is tarthatta szükségesnek, hogy még trónra kerülése előtt elérje a hatalom lehető legnagyobb mértékű koncentrációját.

A jelenlegi [tisztogatások](#) a közhatalom szempontjából stratégiaileg fontos szektorokban zajlott, és így négy nagyobb célcsoportja volt. Egyrésztől MbS el akarta távolítani a trónra bármilyen joggal igényt tartó családtagokat, köztük a 2015-ben lemondott korábbi király fiát, Mita'ab bin Abdullahot vagy a tisztogatást követően rejtélyes helikopterbalesetben meghalt Manszúr bin Mukrint (aki a 2015-ben rövid időre koronaherceggé választott Mukrin bin Abdul-Aziz fia volt). A második csoport a szaúdi haderő különböző ágainak – mint alternatív hatalmi központoknak – a vezetőit tartalmazta. Ide tartozik például Abdullah al-Szultán, a szaúdi flotta feje, illetve a már említett Mita'ab, aki a [Nemzeti Gárda](#) vezetője is volt egyúttal. A harmadik csoportot a gazdasági elit vezető tagjai alkották, többek között a világ egyik leggazdagabb emberének tartott Al-Valíd bin Talál, továbbá Adel Fakíh gazdasági és tervezési miniszter, Amr al-Dabbag üzletember és a Befektetési Hatóság volt elnöke, valamint Ibrahím al-'Asszáf, az Aramco igazgatósági tagja. A negyedik csoport a média vezetőit jelentette – egy olyan szektorét, amelynek értékét MbS már korábban is felismerte és fel is használta. E csoport legfontosabb képviselője Valíd al-Ibrahím, a Middle Eastern Broadcasting Company elnöke.

Az eseményeknek a közel-keleti viszonyokra gyakorolt hatását még nem tudjuk teljesen felmérni, hiszen a tisztogatások elsősorban közép- és nem rövid távú következményekkel jártak. Véleményem szerint azonban két dologgal biztosan számolhatunk. Egyrészt a Mohamed bin Szalmán által vitt Irán-ellenes politika nagy valószínűséggel fennmarad, sőt esetleg erősödik. Sokan e kontextusban értelmezik Libanon miniszterelnökének, Sza'ad Harírinek a Rijádban bejelentett lemondását, amely a szaúdi–iráni kötélfűzés libanoni eszkállódását jelentheti. Másrészt a híresen lassú és körülményes szaúdi döntéshozatal a hatalomkoncentráció révén felgyorsulhat. Ez pozitív fejlemény lehet Szaúd-Arábia számára: a családra jellemző folyamatos tanácskozási kényszerből eddig adódott hosszú reakcióidő stratégiai hátrányt jelentett Rijád számára. A gyorsaság ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a döntések is jó/jobb minőségűek lesznek.

WAGNER PÉTER

A Szalmán király által elrendelt letartóztatások sokként érték mind Szaúd-Arábiát, mind a nemzetközi közösséget. A példanélküli lépés csak újabb jele annak, hogy az ország évtizedekre visszamenő belpolitikai stabilitása, informális jellege a múlté lesz. A királyság és a térség jövőjére nézve azonban nem a mostani tisztogatás lesz elsősorban a meghatározó, hanem Mohamed bin Szalmán trónörökös ambiciózus belpolitikai reformjainak és egyelőre csak kudarcokat jelentő külpolitikai lépéseinek (Jemen, Katar) a kifutása.

A múlt héten végrehajtott intézkedések első körében tapasztalt személycserék alapján (az eddigiek alapján nem kizárható, hogy további leváltások és letartóztatások lesznek) szerintem a királynak és a fiának, Mohamed bin Szalmánnak hármas célja lehetett. Egyfelől az előző uralkodó, Abdullah király két fiának a letartóztatása

elsősorban a későbbi utódlási problémák elhárítását, így MbS pozíciójának az erősítését célozták. Mita'ab bin Abdullah herceg a Nemzeti Gárda parancsnoka volt, amely a szaúdi hadsereggel párhuzamosan kiépített katonai erő az országban, és évtizedeken át Abdullah király kezében volt. Mita'ab eltávolításával Mohamed bin Szalmán a belügyminisztérium, a titkosszolgálatok és a fegyveres erők után az utolsó erőszakszervezetet is az ellenőrzése alá vonta.

A letartóztatottak másik csoportjában olyan vezetők érintettek, akik a trónörökös által meghirdetett „Vision 2030” végrehajtásában játszottak kulcsszerepet. Egyes magyarázatok szerint őket az eddig elért szerény eredmények miatt tartóztatták le. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezért egy ilyen erőteljes büntetés szaúdi viszonylatban erős túlzás, így a helyzet túlreagálását jelenti.

A harmadik csoportot az uralkodóház kiemelkedő vagyonnal rendelkező tagjai és dúsgazdag szaúdi magánszemélyek alkotják. Közéjük tartozik Al-Valíd bin Talál herceg, aki korábban Mohamed bin Szalmán reformjai támogatójának mutatkozott, valamint a hírekben minimális izgalommal kezelt Bakr bin Ládén, az al-Káida alapítójának, Oszáma bin Ládénnek az egyik féltestvére, s egyben az apjuk által alapított Bin Laden Groupnak az elnöke. Az ő esetükben érthető egyelőre a legkevésbé az uralkodó és fia valódi motivációja, hiszen ezek a személyek a politikától távol tartották magukat, a királyi családdal szemben semmilyen alternatívát nem jelentettek.

Mohamed bin Szalmán az elmúlt két évben mind a bel-, mind a külpolitikában lépések olyan sorozatát indította el, amelyek a konzervatív és óvatos szaúdi politikai kultúrához mérve forradalmiként jellemezhetőek. Mint azt a trónörökös kritikussai gyakran megjegyzik, túl sok területen vállalt kockázatot és akar változást elérni, miközben a királyság és annak társadalma valószínűleg nem készült még fel ezekre a változásokra.

Ma még nem lehet megmondani, hogy ezek a belpolitikai reformok és külpolitikai „kalandok” hova fognak kifutni – ez utóbbi területen eddig nem sikerült eredményt felmutatni. Az uralkodócsalád Irán-paranoiája folyamatosan erősödik (részben joggal), ám kérdés, hogy a jelenlegi lépéssorozat hatékony választ jelent-e Teherán regionális erősödésére.

Mohamed bin Szalmán kiszámíthatatlan döntéseit (a korábbi szaúdi kormányzati modellhez képest nem várt és radikális módon végrehajtott lépéseit) tekintve kevés okunk lehet azt hinni, hogy a (közel)jövőben a nemzetközi közösséget nem érik további meglepetések. Elég csak a legfrissebb hírekre gondolni: a szaúdi-libanoni állampolgárságú libanoni kormányfő, Sza'ad Haríri lemondását (vagy lemondatását) követően a szaúdi (és később az emirátusi) állampolgárokat Libanon elhagyására szólították fel. Még nem tudni, hova vezetnek ezek az események, csak annyit látni, hogy a szaúdi lépések ismét nagyrészt példa nélkül állóak.

Mohamed bin Szalmán felemelkedésével eltűnni látszik mindaz a stabilitás és kiszámíthatóság, amit a szakirodalom leírt és megállapított az egyébként is zárt és nehezen kutatható szaúdi királyságról. A közeljövő ennél fogva kiszámíthatatlanabb lesz, és ez az egyébként is konfliktusokkal terhelt régió további instabilitásához vezethet majd. Ezen az úton a mostani tisztogatások csak epizódszerepet kapnak, a jelentőségük is inkább belpolitikai marad.

ÉVA ÁDÁM

Mohamed bin Szalmán szaúdi koronaherceg agresszív bel- és külpolitikai döntései közben nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy Szaúd-Arábia egy 2020-ra prognosztizált [gazdasági összeomlás](#) előtt áll. Az olajárak eddigi jelentős csökkenése, illetve Szaúd-Arábia Jemenben vívott háborúja 2015 óta tart, és nem látható egyik folyamat vége sem, tehát az előrejelzés okai továbbra is fennállnak. Ráadásul a szaúdi vezetés már fél évvel ezelőtt belátta, hogy a „[Vision 2030](#)” elnevezésű átfogó társadalmi és gazdasági reformcsomag céldátumai túlzottan optimisták voltak, és [újratervezést igényelnek](#). Mindeközben Szaúd-Arábia a világ egyik [legjobban fegyverkező](#) országaként hosszú távú regionális gazdasági és katonai vetélkedésre rendezkedhet be, ha meg szeretné védeni a regionális versenyképességét a [riváisaival szemben](#). A problémák súlya tehát indokoltá teheti a határozott fellépést.

A 2015-ben [bejelentett](#) átfogó gazdasági és társadalmi reformok legfőbb eleme a gazdaság diverzifikálása – vagyis az olajbevételektől való függetlenedés, az állami vagyon egy részének a privatizálása (kezdve az Aramco tőzsdére vitelével, [akár az USA-ban](#)), adók bevezetése és az állami támogatások csökkentése. Bár a november 5-én kezdődött nagyszabású akció, amelyben a Szaúd-családhoz tartozó hercegek, volt miniszterek és a legfontosabb nagyvállalatok vezetői kerültek [őrizetbe](#) korrupciós vádak alapján, sejtetően politikai motiváción alapul, az is egyértelmű, hogy [annak célja](#) egy óriási összegű, eredetileg állami vagyon visszaszerzése. Szemléltetésképpen: az a 800 milliárd dollár, amit a szaúdi uralkodó visszakövetel, hozzávetőlegesen az állam tízéves [védelmi költségvetését](#) fedezné. A korrupcióellenes intézkedés egy jóval [korábbi ígéret](#) és előzetesen [összegyűjtött bizonyítékok](#) eredménye, s része a reformoknak – Mohamed bin Szalmán tehát ezzel a húzásával megtartotta a hitelessége látszatát.

Már közhelynek számít az a gyakran hangsúlyozott geopolitikai fordulat, hogy Szaddám Huszeinnek az iraki kormány éléről 2003-ban történt eltávolítása olyan politikai irányba állította Irakot, amely [Iránnak kedvezett](#), így ott az utóbbinak a befolyása jelentősen megnövekedett, megszüntetve egy ütközőzónát az iráni vezetőség és két szövetségese, Bassár al-Aszad és a Hezbollah között. Annak ellenére, hogy az Irán gazdasági meggyengülését okozó nemzetközi szankciók egy részét még nem oldották fel, 2017-re Irán a térség egyik meghatározó tényezőjévé vált, [imperialista törekvésekkel](#) és látszólag kimeríthetetlen pénzügyi és hadi forrásokkal. Bassár al-Aszad láthatólag megőrzi a pozícióját Szíria vezetőjeként, a Hezbollah pedig katonailag jelentősen [megerősödött](#) az elmúlt tíz évben. Aggodalomra ad okot az Iránt agresszorként értékelő nyugati kormányok számára, hogy az „iráni atommegállapodás” néven elhíresült JCPOA-egyezmények – összességében sikeres – végrehajtása után az ország bejelentette, hogy a védelmi kapacitása növelése érdekében [folytatja](#) a ballisztikus rakéták fejlesztését.

Szaúd-Arábiának gazdasági és geopolitikai érdeke is, hogy újabb és újabb [bizonyítékok](#) felmutatásával az Irán által jelentett katonai fenyegetés visszaszorítására motiválja Donald Trumpot: a JCPOA-egyezményekből való [kivonulásra](#) és újabb szankciók bevezetésére. Terve következményeként Irán gazdasága ismét recesszióba süllyedne, megállna az olajárak további zuhanása és Szaúd-Arábia versenyképességének a romlása. Ugyanakkor Irán is [megszegheti](#) a nukleáris fegyverek fejlesztésének leállítására vonatkozó vállalásait, ha az USA felrúgja a megállapodást – azzal pedig Irán ismét katonai célponttá válna az USA és Izrael számára, amiből a térségbeli országok közül leginkább Szaúd-Arábia profitálna. A libanoni politikai helyzet [kaotikussá tételével](#) és egy újabb proxy háború [kirobantásával](#), a jemeni háború fenntartásával és iráni színezetűvé tételével, illetve az Irán-barát országok elleni [szankciókkal](#) Szaúd-Arábia egy olyan regionális politikai és háborús légkört teremt, amely Irán vállalásainak a hitelességét megkérdőjelezhetővé teszi.

Mohamed bin Szalmán agresszív bel- és külpolitikai intézkedései tehát összhangban vannak az ország gazdasági és geopolitikai érdekeivel, elég meggyőzőek a legfontosabb globális és regionális hatalmak támogatásának a megnyeréséhez, így végső soron elérhetik a céljaikat, ha a belpolitikai stabilitás és a nemzetközi támogatás fenntarthatóvá válik. Mivel a nemzetközi kapcsolatok tárgyalásos rendezése jelenleg nem áll Szaúd-Arábia érdekében, a mostani fegyveres konfliktusok fenntartása és továbbiak szorgalmazása várható a szaúdi vezetéstől.